

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Західноукраїнський національний університет
Факультет економіки та управління
Кафедра менеджменту, публічного управління та персоналу

КАРНАУХ Владислав Володимирович

**Інститут старост в системі місцевого
самоврядування України. / Institute of headmen in
the system of local self-governance of Ukraine.**

спеціальність: 281 - Публічне управління та адміністрування
освітньо-професійна програма - Публічне управління та адміністрування

Кваліфікаційна робота

Виконав студент групи ПУА-41
В. В. Карнаух

Науковий керівник:
д.е.н., професор, Г. Л.
Монастирський

Кваліфікаційну роботу
допущено до захисту:

"__" _____ 20__ р.

Завідувач кафедри
_____ **М. М. Шкільняк**

ТЕРНОПІЛЬ - 2024

ЗМІСТ

Вступ	3
Розділ 1. Теоретико правові засади функціонування інституту старост в системі місцевого самоврядування України	5
1.1 Сутність та функції інституту старост в системі місцевого самоврядування	5
1.2 Правове забезпечення інституту старост в Україні.....	10
Розділ 2. Системний аналіз запровадження та функціонування інституту старост в Тернопільській міській територіальній громаді	14
2.1 Організаційне забезпечення інституту старост в досліджуваній громаді	14
2.2 Аналіз функціонального механізму діяльності старост в досліджуваній територіальній громаді	18
Розділ 3. Удосконалення механізму функціонування інституту старост в системі місцевого самоврядування України.....	23
Висновки	30
Список використаних джерел	33
Додатки	

ВСТУП

Актуальність теми. Система державного управління України характеризується наявністю 4 рівнів управління: наднаціональний, національний, регіональний та місцевий. Чи не найбільший вплив на загальний показник соціально-економічного розвитку є розвиток місцевого самоврядування на місцевому рівні влади. Важливу роль у функціонуванні місцевого самоврядування в Україні відіграє інститут старост.

Становлення та розвиток інституту старост в системі місцевого самоврядування України відіграє важливу роль в розвитку держави, оскільки зміцнення ролі старост може сприяти процвітанню територіальних громад та підвищувати рівень соціально-економічного розвитку.

Ступінь дослідженості теми інституту старост в системі місцевого самоврядування України є досить високим, оскільки ведеться активна робота з накопичення теоретичних даних в науковій літературі вітчизняних науковців публічного управління, таких як Олег Резнік, з науковою працею на тему «Роль і значення інституту старости в системі місцевого самоврядування в Україні», Оксана Західна, з науковою працею на тему «Інститут старост в Україні: сучасний стан та перспективи розвитку», Рейтерович Ігор, з науковою працею на тему «Особливості виборів старост в Україні: практика довоєнного та воєнного часу», та інших.

Об'єктом дослідження є діяльність інституту старост в системі органів місцевого самоврядування в процесі реалізації програм соціально-економічного розвитку та їх взаємодії з іншими органами державної влади на регіональному та національному рівнях публічного управління.

Предметом дослідження є теоретичні та практичні відомості щодо ролі та значення інституту старост в системі органів місцевого самоврядування.

Мета дослідження. Основна мета дослідження ролі та значення становлення та функціонування інституту старост в системі органів місцевого самоврядування є дослідження ролі та функцій старости в межах громади та системи місцевого самоврядування, а також вивчення механізмів взаємодії

старост з місцевим населенням, органами влади та іншими зацікавленими сторонами, здійснити аналіз впливу інституту старост на підвищення рівня громадської активності населення та виявлення проблем, що ускладнюють функціонуванню інституту старост та вироблення шляхів їх подолання.

Досягнення мети дослідження вимагає виконання таких завдань:

- Дослідження теоретичних та практичних відомостей щодо функціонування інституту старост в Тернопільській міській територіальній громаді
- Визначення основних проблем функціонування інституту старост на місцевому рівні публічного управління
- Визначення основних напрямів удосконалення процесу діяльності інституту старост на прикладі Тернопільської МТГ

Методи дослідження. Під час дослідження теоретичного та практичного матеріалу функціонування інституту старост в системі органів місцевого самоврядування було використано методи аналізу, узагальнення, індукції, дедукції, порівняння та моделювання. Використані методи дослідження були використані під час формування основних теоретичних засад удосконалення управлінського механізму органів місцевого самоврядування в напрямку діяльності інституту старост.

Інформаційною базою дослідження є наукові статті та монографії вітчизняних науковців публічного управління, законодавчі акти що стосуються місцевого самоврядування, а також статистичні дані та інформація, що стосується функціонування інституту старост в системі органів місцевого самоврядування Тернопільської міської територіальної громади.

Результати дослідження можуть бути використаними для Тернопільської МТГ та органів місцевого самоврядування в ході роботи в напрямку удосконалення роботи інституту старост в межах громади. Поряд з цим, дослідження може стати підґрунтям для подальших досліджень в напрямку місцевого самоврядування.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ ФУНКЦІОНУВАННЯ ІНСТИТУТУ СТАРОСТ В СИСТЕМІ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ УКРАЇНИ

1.1 Сутність та функції інституту старост в системі місцевого самоврядування

Інститут старост в системі місцевого самоврядування відіграє надзвичайно важливу роль, оскільки це є однією з основних компонентів формування та функціонування територіальної громади, що в свою чергу являє собою невід'ємну частину публічного управління на місцевому рівні.

Староста - це посадова особа місцевого самоврядування, що відіграє ключову роль у представленні інтересів жителів сіл та селищ в територіальних громадах. Їх завданням є забезпечення задоволення соціальних, побутових та інших потреб мешканців села, а також ефективне вирішення проблем місцевого значення шляхом швидких, відкритих та зрозумілих дій. [21]

Поряд з цим, староста відповідає за сприяння розвитку громадського суспільства на території своєї громади, оскільки активізація громадян та активне їх залучення в процесі прийняття управлінських рішень прямо впливає на ефективність та продуктивність роботи управлінського апарату громади в цілому.

Функціонування інституту старост є ключовим процесом, що відіграє важливу роль в межах представлення інтересів жителів населеного пункту, що знаходиться під юрисдикцією старости, а також в межах здійснення комунікативних процесів в межах територіальної громади між владою та населенням.

Законодавчим підґрунтям інституту старост в Україні є Закон України «Про місцеве самоврядування», який визначає головні положення та повноваження в процесі діяльності старости. Староста також може бути

уповноважений радою громади чи її виконавчим комітетом на здійснення інших повноважень, які передбачені іншими законами [21,16]

Стаття 54-1 Закону України «Про місцеве самоврядування» регулює більшість аспектів функціонування інституту старост на території України. Згідно основних положень Закону, староста затверджується сільською, селищною або міською радою на строк його повноважень за пропозицією відповідного голови органу управління. Призначення здійснюється на основі громадських слухань, зборів громадян та різних форм громадського обговорення у межах відповідного старостинського округу. [16]

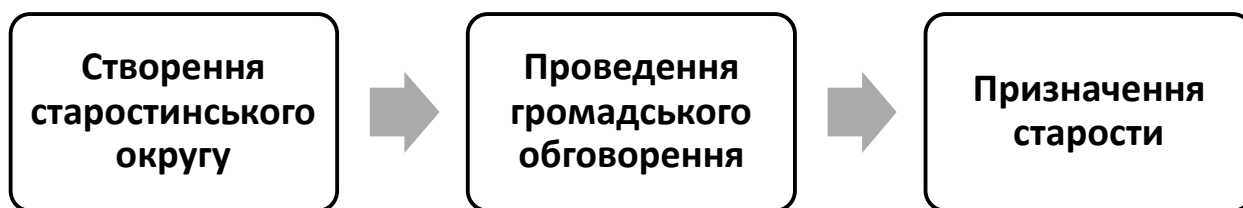

Рис. 1.1 Процес призначення старости

Примітка. Побудовано автором на основі [16]

Для того, щоб обирати кандидатуру старости, необхідним є створення старостинського округу в територіальній громаді. Старостинський округ утворюється радою територіальної громади з одного або декількох населених пунктів де на території проживає не менше 500 жителів. Варто зауважити, що адміністративний центр територіальної громади не може бути старостинським округом. При утворенні старостинського округу враховуються такі фактори, як історичні, природні, етнічні, культурні та інші чинники, що прямо впливають на подальший розвиток старостинського округу та громади в цілому. [16]

Попередньо, кандидатура старости вноситься на громадське обговорення. Це можуть бути громадські слухання, збори громадян та інші форми консультацій з громадськістю. Кандидатура старости вноситься сільським, селищним або міським головою та вважається погодженою з жителями відповідного старостинського округу, якщо в результаті громадського обговорення кандидатура отримала певну відсоткову підтримку у старостинському окрузі відповідно до населення округу. [16]

Пропорційний розподіл відсоткової частки голосів від кількості населення являє собою кількість населення, необхідного для того, щоб рішення про призначення старости було погодженим. Якщо старостинський округ налічує до 1500 громадян, необхідним для призначення старости є більше 20 відсотків голосів жителів від загальної кількості жителів відповідного старостинського округу, які є громадянами України і мають право голосу на виборах. Для старостинських округів, що мають більше ніж 1500 населення необхідними є більше 17 відсотків голосів. Ця відсоткова норма стосується старостинських округів до 10 тисяч населення включно. Для старостинських округів, де кількість населення знаходиться в межах від 10 до 20 тисяч необхідними є 14 відсотків від загальної кількості. Для категорій кількості населення 20-30 тисяч населення та більше 30 тисяч – більше 10 та більше 7 відсотків відповідно. Порядок проведення громадського обговорення кандидатури старости затверджується сільською, селищною, міською радою, а інші положення регулюються Законом України «Про місцеве самоврядування» [16]

Поряд з цим, згідно Закону, староста працює в окрузі на постійній основі в апараті відповідної ради та її виконавчого комітету. У випадку обрання старости округу членом цього виконавчого комітету при територіальній громаді - у виконавчому комітеті ради. Староста не може поєднувати цей вид діяльності з іншими, оскільки на цю посаду поширюються вимоги щодо обмеження сумісності його діяльності з іншою діяльністю або роботою, адже це може заважати коректному виконанню покладених на старосту обов'язків та повноважень в межах чинного законодавства. [16]

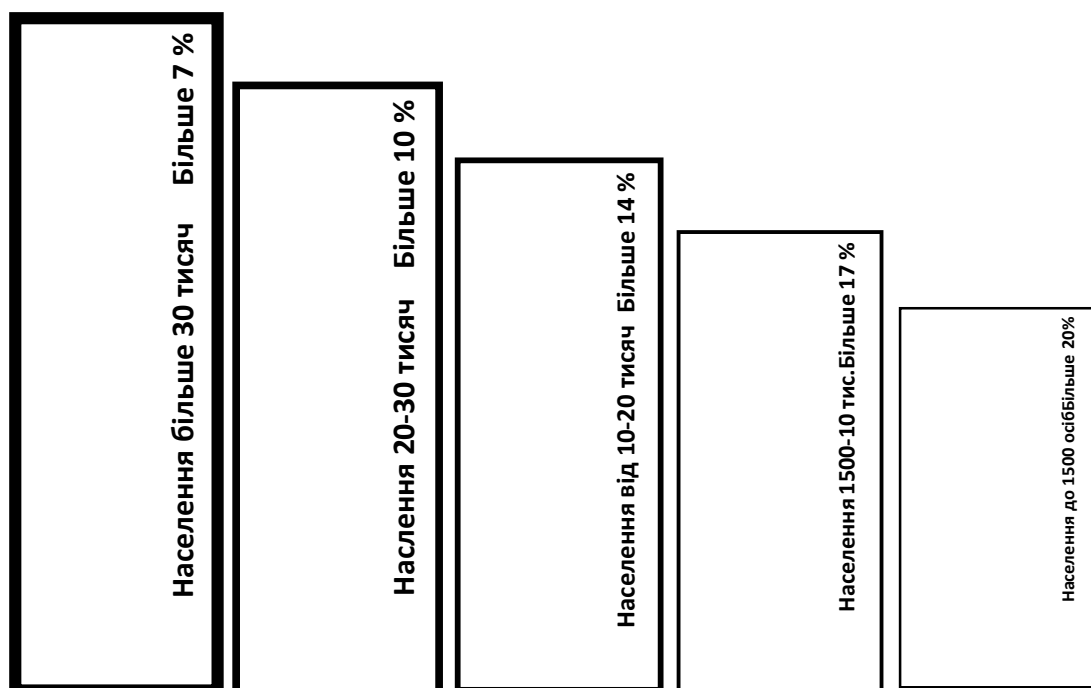

Рис. 1.2 Співвідношення загального населення та частки голосів в процесі вибору кандидатури старости

Примітка. Побудовано автором на основі [16]

Функціональне наповнення також визначається Законом України «Про місцеве самоврядування», а саме пунктами 5-6 Статті 54-1. Згідно цих положень староста є уповноваженим від сільської, селищної або ж міської ради територіальної громади діяти в інтересах громадян відповідного старостинського округу у виконавчих органах сільської, селищної або міської ради відповідної територіальної громади. [16]

Поряд з цим, староста наділений повноваженнями брати участь в пленарних засіданнях сільської, селищної або міської ради. Також, староста повинен брати участь в засіданнях постійних комісій відповідної ради з правом дорадчого голосу та у засіданнях виконавчого комітету [16].

Староста має право на виступ під час пленарних засідань відповідної до територіальної громади ради. Це можуть бути пленарні засідання сільської, селищної або міської ради ТГ. Гарантована участь в таких засіданнях полягає у представленні інтересів жителів старостинського округу та вирішенні нагальних питань що стосуються життя громадян. [16]

Загалом, сутність та функції інституту старост в системі місцевого самоврядування полягають також в участі старости в організації виконання рішень та розпоряджень ради територіальної громади, підготовці та виконанні рішень що стосуються майна територіальної громади, здійсненні контрольної функції та здійсненні інших повноважень, що передбачені Законом України «Про місцеве самоврядування». Щодо функціонального забезпечення діяльності інституту старост варто зауважити, що в своїй діяльності під час здійснення наданих повноважень, староста є відповідальним і підзвітним раді територіальної громади, сільській, селищній або міській раді та підконтрольним сільському, селищному або міському голові водночас. Поряд з цим, староста не рідше одного разу на рік, протягом першого кварталу року, наступного за звітним, а на вимогу не менш як третини депутатів - у визначеній сільською, селищною, міською радою територіальної громади термін, звітує про свою роботу перед такою радою або ж жителями старостинського округу. Процес заслуховування звіту старости перед жителями старостинського округу відбувається на відкритій зустрічі у форматі дискусії або відкритої розмови з доповіддю старости. Цей спосіб дає можливість жителям старостинського округу поставити запитання щодо діяльності старости або ж роботи керівного апарату територіальної громади. Поряд з цим, громадяни мають можливість висловити зауваження та вносити власні пропозиції щодо управління округом або ж в іншій компетенції старости. Інформація про відповідну зустріч, а також письмовий звіт старости оприлюднюються на офіційному веб-сайті сільської, селищної, міської ради та розміщуються у приміщенні ради не пізніше ніж за сім календарних днів до дня проведення відповідної зустрічі. Порядок звітування старости визначається Положенням про старосту. [16]

1.2. Правове забезпечення інституту старост в Україні

В процесі впровадження основних положень реформи децентралізації в Україні важливим аспектом формування ефективної системи місцевого самоврядування стало створення законодавчої основи функціонування інституту старост.

Правове забезпечення інституту старост в Україні складається з Закону України «Про місцеве самоврядування», Закону України «Про службу в органах місцевого самоврядування», Закону України «Про добровільне об'єднання територіальних громад», Виборчого кодексу України та інших законодавчих актів, що регулюють діяльність старости.

Закон України «Про місцеве самоврядування» виступає основоположним законодавчим актом функціонування інституту старост як складової цілісної системи місцевого самоврядування в Україні, оскільки публічне управління на місцевому рівні регулюється низкою документів, серед яких важливими є головні положення Європейської хартії місцевого самоврядування, Закону України "Про ратифікацію Європейської Хартії місцевого самоврядування", Конституції України, Закону України "Про співробітництво територіальних громад", Закону України "Про столицю України - місто-герой Київ" та інших [9].

Закон України «Про місцеве самоврядування в Україні» відіграє надзвичайно важливу роль у функціонуванні та формуванні інституту старост в системі місцевого самоврядування, оскільки він визначає організацію та функціонування системи публічного управління на місцевому рівні та закріплює ключові принципи діяльності права, обов'язки та процедури управлінського процесу старост та старостинських округів. Головну увагу варто приділити Главі 5, що найменується як «Порядок формування, організація роботи органів та посадових осіб місцевого самоврядування» Розділу II Закону, що стосується визначення організаційно-правової основи місцевого самоврядування. Саме в цій частині Закону розміщена Стаття 54-1, що містить в собі основні положення функціонування інституту старост в системі місцевого самоврядування. Загалом

Закон України «Про місцеве самоврядування» складається з п'яти розділів. Кожна частина відіграє важливу роль у функціонуванні та формуванні системи органів місцевого самоврядування держави. Перший розділ, що визначає загальні положення функціонування місцевого самоврядування, містить в собі основні терміни, що стосуються процесу функціонування загальної системи публічного управління на місцевому рівні, основні принципи місцевого самоврядування, права громадян на участь в цьому процесі, основну інформацію щодо поняття місцевого самоврядування, про головні складові місцевого самоврядування, такі як територіальні громади та проведення в них місцевих референдумів, загальних зборів, громадських слухань та створення місцевих ініціатив, та інші головні складові місцевого самоврядування. Другий розділ стосується організаційно-правової основи місцевого самоврядування, в якому чітко прописані повноваження сільських, селищних та міських рад, повноваження виконавчих органів сільських, селищних та міських рад, а також про повноваження голів цих рад. Поряд з цим в розділі прописаний порядок формування та організації роботи органів та посадових осіб місцевого самоврядування. Важливим є затвердження процесу формування та утворення старостинських округів в межах територіальної громади. В свою чергу, третій розділ стосується регулювання питання матеріальної та фінансової основи місцевого самоврядування, а в четвертому розділі визначені гарантії місцевого самоврядування та відповідальність органів та посадових осіб місцевого самоврядування. П'ятий розділ містить інформацію щодо прикінцевих та перехідних положень функціонування місцевого самоврядування в Україні. [16]

Закон України «Про службу в органах місцевого самоврядування» містить в собі основну інформацію щодо регулювання правових, матеріальних, організаційних та соціальних умов реалізації громадянами України права на службу в органах місцевого самоврядування, а також визначає загальні засади діяльності посадових осіб місцевого самоврядування, їх правовий статус, порядок та правові гарантії перебування на службі в органах місцевого самоврядування. Цей Закон відіграє важливу роль у формуванні правової основи

функціонування інституту старост, оскільки він регулює процес прийняття на службу в органи місцевого самоврядування та визначає класифікацію та категорії посад, а також ранги посадових осіб в органах місцевого самоврядування. Таким чином, староста за посадовим розподілом відноситься до п'ятої категорії, особам якої може бути присвоєно може бути присвоєно 11, 10 і 9 ранг відповідно. Також Закон регулює питання правового статусу посадових осіб місцевого самоврядування, процес проходження служби в органах місцевого самоврядування та службову кар'єру, припинення служби в органах місцевого самоврядування, а також матеріальне та соціально-побутове забезпечення посадовців і відповідальність за порушення законодавства. [18]

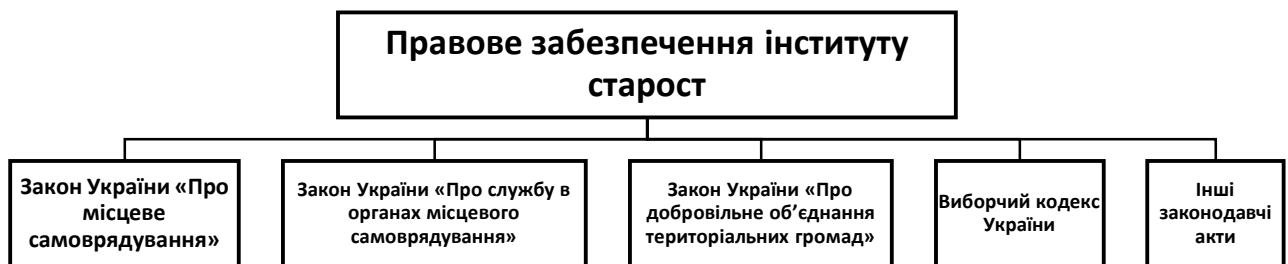

Рис. 1.3 Правове забезпечення інституту старост

Примітка. Побудовано автором на основі [16]

В свою чергу, Закон України «Про добровільне об'єднання територіальних громад» та Виборчий кодекс України регулюють відносини, що виникають у процесі добровільного об'єднання територіальних громад сіл, селищ, міст, а також добровільного приєднання до об'єднаних територіальних громад та, відповідно до Конституції України визначають гарантії права громадян на участь у виборах, регулює підготовку та проведення виборів сільських, селищних, міських, районних у містах рад, сільських, селищних, міських голів відповідно. Вони відіграють важливу роль у функціонуванні інституту старост, оскільки

прямо впливають на процес формування старостинських округів та проведення виборів в територіальних громадах. [11,1]

Поряд з цим, важливу роль у правовому забезпеченні функціонування інституту старост відіграють і інші законодавчі акти, що регулюють діяльність старости. Закон України «Про органи самоорганізації населення» визначає правовий статус, порядок організації та діяльності органів самоорганізації населення, що прямо впливає на роботу інституту старост в межах старостинського округу. Також, важливим є Закон України «Про запобігання корупції», що визначає правові та організаційні засади функціонування системи запобігання корупції в Україні, в тому числі й на місцевому рівні публічного управління. [17,14]

Попри це, правове забезпечення функціонування інституту старост в Україні потребує удосконалення, оскільки внаслідок запровадження в країні воєнного стану з'явилися певні питання щодо функціонування місцевого самоврядування в таких умовах. Задля регулювання цього процесу було ухвалено Проект Закону №9518 про внесення змін до Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні» щодо вдосконалення правового регулювання інституту старост та його діяльності в умовах воєнного стану. [2]

Загалом, правове забезпечення інституту старост в Україні складається з системи законодавчих актів, що формують цілісну основу для функціонування інституту старост в територіальних громадах. З огляду на сучасні виклики правове забезпечення потребує удосконалення та доповнення, а також оптимізації задля підвищення ефективності та продуктивності управлінських процесів на місцевому рівні публічного управління.

РОЗДІЛ 2

СИСТЕМНИЙ АНАЛІЗ ЗАПРОВАДЖЕННЯ ТА ФУНКЦІОНУВАННЯ ІНСТИТУТУ СТАРОСТ В ТЕРНОПІЛЬСЬКІЙ МІСЬКІЙ ТЕРИТОРІАЛЬНІЙ ГРОМАДІ

2.1 Організаційне забезпечення інституту старост в досліджуваній громаді

Організаційне забезпечення інституту старост в Тернопільській міській територіальній громаді складається з відповідних рішень міської ради щодо формування територіальної громади в рамках реформи децентралізації, а також з нормативно-правового забезпечення функціонування місцевого самоврядування.

Першочерговим документом, що закріплює основу організаційного забезпечення інституту старост в територіальній громаді стало Рішення міської ради від 14.11.2018 №7/п29/1 «Про добровільне приєднання до Тернопільської міської територіальної громади», оскільки саме цим рішенням міської ради було сформовано територіальну громаду в сучасному вигляді, згідно рішення Тернопільської обласної ради від 08.06.2018 року №970 «Про схвалення змін до перспективного плану формування територій громад Тернопільської області», а також інших нормативно-правових актів. Серед них вагомим в процесі прийняття відповідного рішення є висновок Тернопільської обласної державної адміністрації, затверджений розпорядженням голови Тернопільської обласної державної адміністрації від «25» жовтня 2018 року №806-од, керуючись частиною 6 статті 82, пунктом 31 розділу IV «Прикінцеві положення» Закону України «Про добровільне об'єднання територіальних громад», частини 1 та частини 5 статті 59 Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні». Поряд з цим, важливу роль відіграли висновки постійних комісій міської ради з питань місцевого самоврядування, а також законності, правопорядку, регламенту та депутатської діяльності, з питань економіки, промисловості, транспорту і зв'язку, контролю за використанням комунального майна,

зовнішніх зв'язків, підприємницької діяльності, захисту прав споживачів та туризму [13].

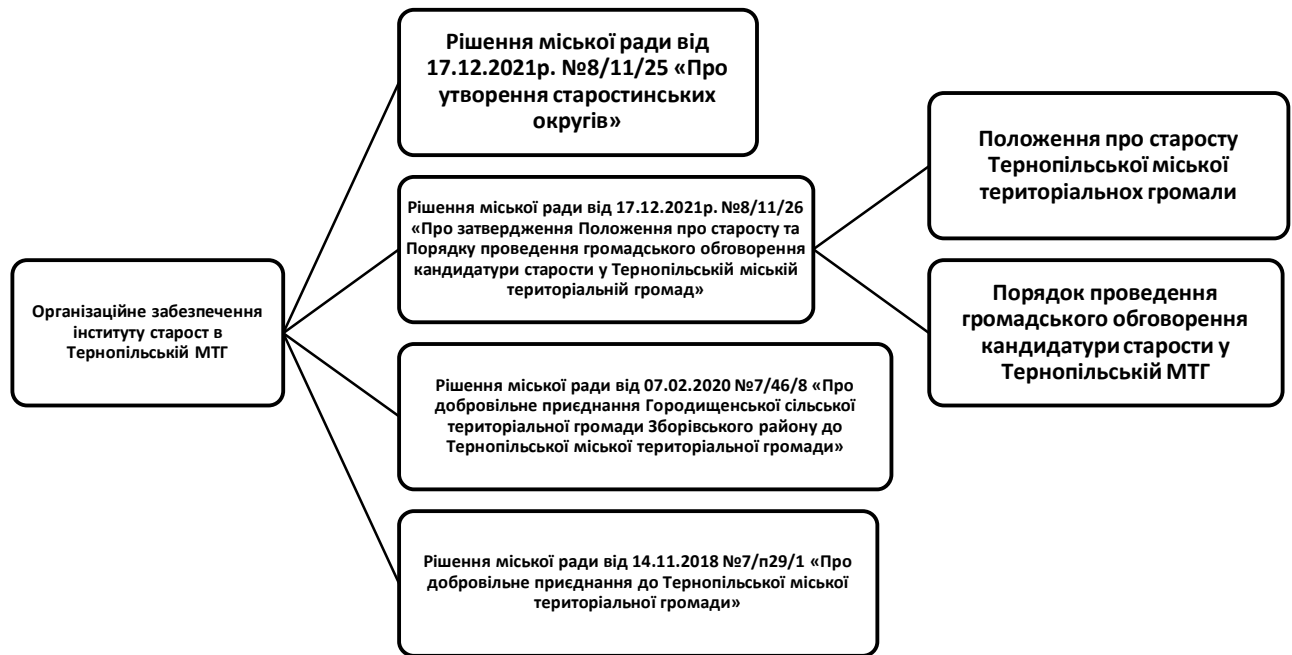

Рис. 2.1 Організаційне забезпечення інституту старост в Тернопільській МТГ

Примітка. Побудовано автором на основі інформації з офіційного сайту Тернопільської міської територіальної громади (<https://ternopolcity.gov.ua/>)

В результаті прийняття відповідного рішення було добровільно приєднано Курівецьку сільську територіальну громаду, на той момент, Зборівського району Тернопільської області, а також Малашовецьку, Чернихівську та Кобзарівську сільські територіальні громади, з селами Курівці, Малашівці, Іванківці, Чернихів, Глядки, Плєсківці, Кобзарівка та Вертелка відповідно. Також, в результаті ухвалення цього рішення було затверджено план організаційних заходів щодо добровільного приєднання цих громад до Тернопільської територіальної громади. Прийняття рішення та виконання основних його положень стало основою для формування старостинських округів на території громади в майбутньому в рамках реформи децентралізації влади в Україні. [13]

Наступним кроком на шляху формування територіальної громади стало Рішення міської ради від 07.02.2020 №7/46/8 «Про добровільне приєднання Городищенської сільської територіальної громади Зборівського району до

Тернопільської міської територіальної громади», згідно якого було добровільно приєднано Городищенську сільську територіальну громаду, на той момент Зборівського району, Тернопільської області, разом із селами Городище та Носівці до Тернопільської міської територіальної громади. Це рішення дозволило розширити можливості МТГ на шляху до формування спроможної та ефективної ланки місцевого самоврядування в Тернопільській області. [12]

Поряд з тим, організаційне забезпечення функціонування інституту старост в територіальній громаді включає в собі рішення міської ради Тернопільської МТГ від 17.12.2021р. №8/11/26 «Про затвердження Положення про старосту та Порядку проведення громадського обговорення кандидатури старости у Тернопільській міській територіальній громад». Важливість цього рішення полягала в прийнятті організаційних норм роботи старости, а також забезпечення представництва жителів сільських населених пунктів Тернопільської міської територіальної громади в управлінському процесі на рівні старостинських округів та громади в цілому, керуючись Законом України «Про місцеве самоврядування в Україні» та враховуючи висновок постійної комісії міської ради з питань місцевого самоврядування на засадах законності, правопорядку, регламенту та депутатської діяльності. [15]

Рішення містить також інформацію щодо головних положень, що вступали в силу разом з прийняттям цього документу, а саме – положення про старосту Тернопільської міської територіально громади та порядок проведення громадського обговорення кандидатури старости у Тернопільській міській територіальній громаді. [15]

Положення про старосту Тернопільської міської територіальної громади містить в собі загальні положення про функціонування інституту старости в межах територіальної громади, а також інформацію щодо порядку затвердження старости, його права та обов'язки, організацію діяльності старости та порядок припинення його повноважень, а також інформацію щодо підзвітності, підконтрольності та відповідальності старости. [7]

В свою чергу, додаток до рішення що стосується порядку проведення громадського обговорення кандидатури старости у Тернопільській міській територіальній громаді містить в собі загальні положення та теоретичне обґрунтування проведення громадських обговорень в межах старостинських округів територіальної громади, а також інформацію щодо процесу організації проведення громадського обговорення та встановлення результатів цього обговорення. [8]

Прийняття цього рішення та нормативних документів стало вирішальним кроком на шляху до прийняття рішення про утворення старостинських округів в межах територіальної громади. Рішенням міської ради від 17.12.2021р. №8/11/25 «Про утворення старостинських округів» було утворено на території Тернопільської міської територіальної громади чотири старостинські округи. Серед них - Курівецький старостинський округ з центром в селі Курівці, до складу якого увійшла територія села Курівці, а також Малашовецький старостинський округ з центром в селі Іванківці, до складу якого входить територія сіл Малашівці та Іванківці, Чернихівський старостинський округ з центром в селі Чернихів, до складу якого входить територія сіл Чернихів, Глядки, Плєсківці та Кобзарівський старостинський округ з центром в селі Кобзарівка, до складу якого входить територія сіл Кобзарівка, Вертелка, Городище, Носівці. [20]

Таким чином, організаційне забезпечення інституту старост в Тернопільській міській територіальній громаді складається з відповідних рішень міської ради та нормативно-правових документів, що слугували доповненням до цих рішень. Вартими уваги є рішення міської ради «Про добровільне приєднання до Тернопільської міської територіальної громади», «Про добровільне приєднання Городищенської сільської територіальної громади Зборівського району до Тернопільської міської територіальної громади», «Про затвердження Положення про старосту та Порядку проведення громадського обговорення кандидатури старости у Тернопільській міській територіальній громаді» та додаток щодо положення про старосту Тернопільської міської територіальної

громади, а також додаток щодо порядок проведення громадського обговорення кандидатури старости у Тернопільській міській територіальній громаді, та рішення міської ради «Про утворення старостинських округів».

2.2 Аналіз функціонального механізму діяльності старост в досліджуваній територіальній громаді

Аналіз функціонального механізму діяльності старост в Тернопільській міській територіальній громаді скрадатиметься з двох частин. Перша частина стосуватиметься аналізу структури управління територіальної громади та визначення функціонального наповнення старост, як складової загальної системи управлінського процесу територіальної громади. Друга частина скрадатиметься з аналізу діяльності старост Тернопільської міської територіальної громади за 2023 рік.

В структурі управління міської ради територіальної громади наявними є компоненти керуючої підсистеми, або ж суб'єкта управління і об'єкта управління. Виконувати функції та повноваження суб'єкта управління в системі управління територіальної громади покладено на міського голову, в свою чергу, згідно схеми управління, йому підпорядковуються такі відділи та управління, як:

- Управління цифрової трансформації та комунікацій з ЗМІ;
- Патронатний відділ;
- Відділ внутрішнього контролю;
- Відділ кадрового забезпечення;
- Управління муніципальної інспекції;
- Управління надзвичайних ситуацій;
- Відділ взаємодії з правоохоронними органами, запобігання корупції та мобілізаційної роботи.

Поряд з цим, в системі управління територіальної громади міському голові підпорядковуються також секретар ради, заступник міського голови з питань

діяльності виконавчих органів ради, заступник міського голови з питань діяльності виконавчих органів ради, заступник міського голови з питань діяльності виконавчих органів ради, заступник міського голови – керуючий справами, а також заступник міського голови з питань діяльності виконавчих органів ради. [23]

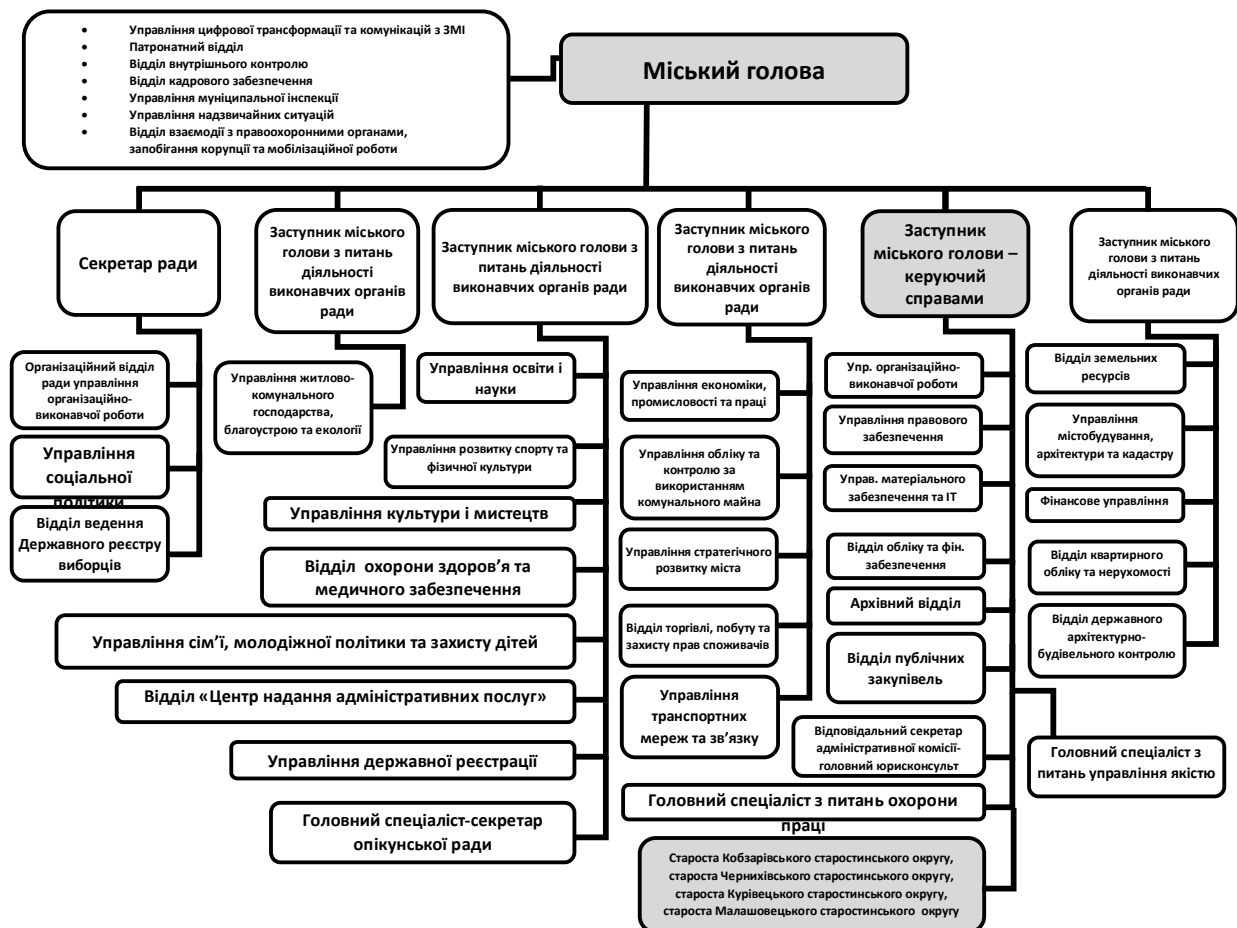

Рис. 2.2 Схема управління в Тернопільській міській територіальній громаді

Примітка. Побудовано автором на основі інформації з офіційного сайту Тернопільської міської територіальної громади (<https://ternopilcity.gov.ua/>)

Важливим в питанні аналізу функціонального механізму діяльності старост в Тернопільській міській територіальній громаді є дослідження функціонування роботи в напрямку підпорядкування заступника міського голови, що здійснює обов'язки керуючого справами в територіальній громаді. В його підпорядкуванні знаходиться управління організаційно-виконавчої роботи, а також низка інших управлінь та відділів, серед яких управління правового

забезпечення, а також матеріального забезпечення та інформаційних технологій, відділ обліку та фінансового забезпечення, архівний відділ, відділ публічних закупівель, головний спеціаліст з питань управління якістю, та інші, але найбільш важливим в процесі огляду питання, старости Кобзарівського, Чернихівського, Курівецького та Малашовецького старостинських округів.

З'ясувавши, що старости старостинських округів знаходяться в підпорядкуванні заступника міського голови – керуючого справами, в процесі аналізу функціонального механізму діяльності старост в Тернопільській міській територіальній громаді варто почати дослідження звітів старост громади.

Звіт про роботу складається з описової частини, що містить в собі головну інформацію щодо законодавчого підґрунтя функціонування інституту старост, що також доповнюється нормативними документами територіального значення, тобто – рішеннями та розпорядженнями міської ради, у випадку розгляду Тернопільської міської територіальної громади.

Поряд з цим, у звіті містяться основні дані щодо роботи старости за звітний період. Для прикладу, у «Звіті про роботу старости Курівецького старостинського округу тернопільської міської територіальної громади за 2023 рік» містяться основні дані щодо роботи старости, що заключалась в участі у засіданнях виконавчого комітету, прийомі громадян, що зверталися із проблемами різного характеру. Також староста здійснювала моніторинг за дотриманням на території округу громадського порядку, чистоти і благоустрою. [24]

Наступною частиною звіту була інформація, яка стосувалась демографічної ситуації на території старостинського округу, що містила в собі дані про загальну кількість населення, віковий склад та інше. [24]

Звіт також містить в собі інформацію щодо економічної ситуації на території старостинського округу та огляд комунальних освітніх, медичних та культурних установ. [24]

Однією з найголовніших частин звіту про діяльність старости є огляд роботи в напрямку надання адміністративних послуг для населення. Для

прикладу, у «Звіті про роботу старости Курівецького старостинського округу тернопільської міської територіальної громади за 2023 рік» вказано, що впродовж 2023 року видано 289 довідок, серед яких наявними є довідки-характеристики, довідки з місця проживання, довідки про землю, про стаж, заробітну плату, довідки щодо працевлаштування або безробіття, витяги з місця реєстрації, довідки про зареєстрованих осіб, акти обстеження матеріально-побутових умов проживання. Також у звіті вказано, що впродовж періоду було вчинено 16 нотаріальних дій, а через програму «Соціальна громада» прийнято 58 справ соціального характеру. [24]

Поряд з цим, звіт містить інформацію щодо роботи старости в напрямку соціально-економічного розвитку старостинського округу та фінансову інформацію щодо доходів до бюджету, а також категорії доходів. Згідно звітів старост Тернопільської міської територіальної громади основними складовими надходжень до бюджету громади є:

- податок на доходи фізичних осіб, що сплачується податковими агентами із доходів платника податку у вигляді заробітної плати;
- податок на доходи фізичних осіб, що сплачується податковими агентами інші, ніж заробітна плата;
- податок на нерухоме майно;
- єдиний податок з фізичних осіб;
- єдиний податок з юридичних осіб;
- єдиний податок з с/г товаровиробників, у яких частка с/г товарного виробництва за попередній звітний рік дорівнює, або перевищує 75%;
- орендна плата з юридичних осіб та з фізичних осіб;
- земельний податок з фізичних осіб ;
- податок на доходи фізичних осіб, що сплачується фізичними особами за результатами річного декларування . [25]

Окремим пунктом, з огляду на виклики сучасності, є звітність в напрямку допомоги Збройним силам України. Також, звіти містять інформацію щодо переспрямування частини коштів з бюджету на інші потреби, з урахуванням

введення воєнного стану в Україні, відповідно до Указу Президента України №64 від 24.02.2022 «Про введення воєнного стану в Україні» зі змінами, а також Постанови Кабінету Міністрів України №590 від 09.06.2021 «Про затвердження Порядку виконання повноважень Державною казначейською службою в особливому режимі в умовах воєнного стану» [25]

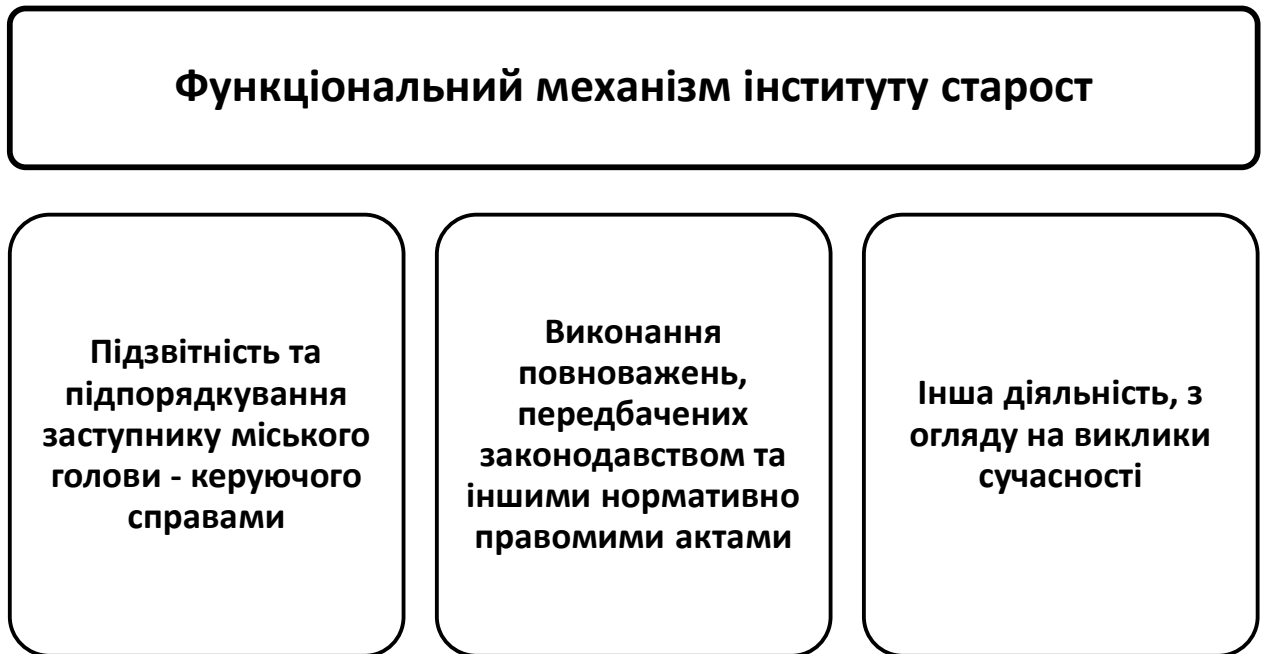

Рис. 2.3 Функціональний механізм діяльності старост в Тернопільській МТГ

Примітка. Побудовано автором на основі інформації з офіційного сайту Тернопільської міської територіальної громади (<https://ternopilcity.gov.ua/>)

В процесі аналізу функціонального механізму діяльності старост в Тернопільській міській територіальній громаді, що складався з дослідження структури управління територіальної громади та визначення функціонального наповнення старост, як складової загальної системи управлінського процесу територіальної громади та аналізу діяльності старост Тернопільської міської територіальної громади за 2023 рік було з'ясовано, що функціональний механізм старост МТГ, будучи в підпорядкуванні заступника міського голови – керуючого справами, містить в собі повноваження та функції, що стосуються надання низки адміністративних послуг для населення місцевого значення, а також роботу в

напрямку соціально-економічного розвитку та мобілізаційної роботи згідно чинного законодавства. Поряд з цим, в процесі виконання управлінської роботи староста керується переліком певних даних, що стосуються інформації по демографічній ситуації та економічній ситуації в межах старостинського округу територіальної громади.

РОЗДІЛ 3. УДОСКОНАЛЕННЯ МЕХАНІЗМУ ФУНКЦІОНУВАННЯ ІНСТИТУТУ СТАРОСТ В СИСТЕМІ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ УКРАЇНИ

Процес удосконалення механізму функціонування інституту старост в системі місцевого самоврядування України є надзвичайно важливим в умовах становлення ефективної системи публічного управління на всіх рівнях влади, оскільки розвиток системи місцевого самоврядування дозволить посилити розвиток громадянського суспільства, підвищити рівень розвитку інфраструктури, покращення якості надання послуг для населення, підвищити та зміцнити показники соціально-економічного розвитку та інше.

На початковому етапі формування основних критеріїв удосконалення механізму функціонування інституту старост в системі місцевого самоврядування варто виокремити основні проблеми, які виникають в процесі роботи місцевого самоврядування на рівні старостинських округів на прикладі Тернопільської міської територіальної громади та ситуації з функціонуванням інституту старост на загальному рівні місцевого самоврядування країни.

Першочерговою проблемою на рівні місцевого самоврядування в досліджуваній громаді, згідно Стратегічного плану розвитку Тернопільської міської територіальної громади до 2029 року, є нерозвиненість сільських територій. Поряд з цим існує проблема удосконалення законодавства в напрямку функціонування інституту старост. Особливого значення ця проблема набула з проголошенням воєнного стану в Україні, де старостинські округи зустрілись з проблемами мобілізації старост, нераціональним розподілом повноважень в умовах швидкого прийняття управлінських рішень в умовах надзвичайних ситуацій та нових викликів, спричинених бойовими діями на території держави, а також низький рівень підготовки фахівців, що спричинений відсутністю чітких критеріїв відбору на цю посаду, що провокує інші проблеми, які не пов'язані із законодавством в сфері функціонуванні інституту старост.

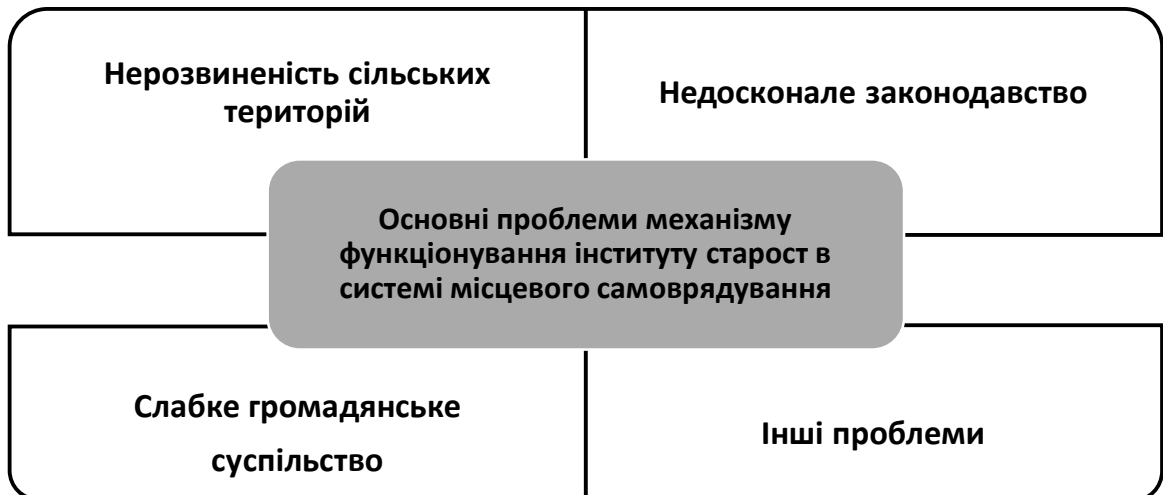

Рис. 3.1 Основні проблеми механізму функціонування інституту старост в системі місцевого самоврядування

Примітка. Побудовано автором на основі відомостей кваліфікаційної роботи

Оскільки, як було визначено попередньо, першочерговою проблемою на рівні місцевого самоврядування в досліджуваній громаді, згідно Стратегічного плану розвитку Тернопільської міської територіальної громади до 2029 року, є нерозвиненість сільських територій, вирішення цієї проблеми полягає в розробці та реалізації комплексу дій на місцевому, регіональному та національному рівнях публічного управління.

Вирішення цієї проблеми має систематичний характер, адже для покращення ситуації щодо розвиненості сільських територій важливим залучення інвестицій та створення сприятливих умов для розвитку малого та середнього бізнесу на місцевому рівні, а також розвиток та модернізацію інфраструктури. Це дозволить створити сприятливі умови для розвитку туризму на місцевому рівні та відіграє ключову роль у формуванні сприятливого середовища для розробки та реалізації соціальних проектів, що будуть спрямовані на вирішення проблем, пов'язаних із наданням соціальних послуг, допомогою у вирішенні житлово-комунальних проблем, підтримкою критичної інфраструктури, розвитку культурного середовища, забезпеченні доступу до

якісної освіти та медичних послуг, а також будуть напрямлені на розвиток громадянського суспільства, результатом чого стане збільшення показників залучення громади до управлінського процесу на рівні старостинських округів та територіальної громади в цілому.

В межах постановки та розробки шляхів подолання цієї проблеми на прикладі Тернопільської міської територіальної громади, з огляду на вже визначену проблему та шляхи її подолання варто зазначити, що ці та інші положення переплітаються з основними положеннями Стратегічного плану розвитку територіальної громади до 2029 року в частині можливостей та чітко встановлених пріоритетних цілей розвитку громади. Варто зауважити, під час проведення SWOT-аналізу, як складової документу, було визначено потенційну можливість розвитку сільських територій старостинських округів територіальної громади, а саме в напрямку реалізації виробничого та рекреаційного потенціалу сільських територій, а також можливість розвитку за рахунок зростання попиту на сільськогосподарську продукцію, харчову, текстильну та інші розвинені галузі. В свою чергу, стратегією також визначенні головні цілі розвитку сільських територій шляхом підтримки розвитку сільськогосподарської кооперації, розвитку «зеленого туризму» з використанням потенціалу сільських місцевостей, а також диверсифікації дрібнотоварного сільськогосподарського виробництва, зокрема в домогосподарствах сіл громади. [22]

Це є свідченням того, що місцева влада усвідомлює важливість проблеми нерозвиненості сільських територій, що в свою чергу становить основу для посилення інших проблем на рівні старостинського округу в умовах функціонування інституту старост, таких як стагнація місцевої економіки та погіршення стану інфраструктури, а також зниження рівня участі громадян в управлінському процесі внаслідок падіння показників розвитку громадянського суспільства на рівні територіальної громади. У разі виконання поставлених цілей в рамках досліджуваної громади ситуація з розвитком сільських територій отримає тенденцію покращення, що сформує основу для розвитку функціонування інституту старост в межах територіальної громади.

Рис. 3.2 Компоненти подолання проблеми нерозвиненості сільських територій в процесі удосконалення механізму функціонування інституту старост в системі місцевого самоврядування

Примітка. Побудовано автором на основі відомостей кваліфікаційної роботи

Вирішення проблеми удосконалення законодавства в напрямку функціонування інституту старост набуло нового значення в умовах проголошення воєнного стану Указом Президента № 64/2022 «Про введення воєнного стану в Україні», оскільки територіальні громади зіткнулись із низкою проблем, виникнення і вирішення яких не було закріплено на законодавчому рівні. Більше 120 округів від початку 2024 року залишились без старост внаслідок мобілізації або звільнення, згідно даних Всеукраїнської асоціації громад. У зв'язку з цим, постала проблема відсутності інструменту заміщення вакантної посади старости і в результаті цього старостинські округи лишаються порожніми. Жителі територіальної громади в межах старостинських округів втрачають контакт із владою та не отримують адміністративні послуги. [10,3]

Поряд з цим, проблема законодавчого забезпечення функціонуванні інституту старост яскраво відобразилась в процесі діяльності старост в умовах виникнення проблем, пов'язаних з бойовими діями на території країни. Проблема в розподілі повноважень на рівні територіальної громади та зміна в пріоритетах діяльності старости пов'язана з зосередженням на гуманітарних

питаннях на місцевому рівні, що провокувало частий перерозподіл повноважень старости в межах округу та збій управлінського процесу внаслідок нових викликів, спричинених бойовими діями на території України. Серед таких викликів, насамперед, евакуація та розміщення населення згідно безпекових вимог, надання гуманітарної та психологічної допомоги, та іншого. Неготовність до надзвичайних ситуацій та певні соціальні проблеми в умовах воєнного стану спричинені, насамперед, відсутністю планів дій на випадок виникнення таких ситуацій на рівні старостинських округів та територіальних громад, що ускладнило роботу управлінського апарату на місцевому рівні. Причиною також слугувало недосконале кадрове забезпечення та недостатнє навчання та підготовка кваліфікованого управлінця. [4]

Вирішення цієї проблеми полягає в удосконаленні законодавства в напрямку механізму функціонування інституту старост в територіальних громадах. Процес удосконалення має містити в собі основні компоненти оптимізації та доповнення законодавчого підґрунтя функціонування інституту старост в територіальних громадах, а саме – уповноваження старост на здійснення додаткових повноважень шляхом доповнення переліку необхідних повноважень такими положеннями, як ведення військового обліку, розширення доступного переліку довідок для населення, участь у роботі тендерного комітету та інше, а також встановлення чітких критеріїв в процесі відбору осіб на пост старости згідно удосконаленого переліку повноважень, а також розвиток законодавства в напрямку функціонування інституту старост в період воєнного стану та бойових дій на території громади. [19]

Варто зазначити, що станом на травень 2024 року Верховною Радою було здійснено важливий крок у вирішенні проблем функціонування інституту старост в умовах воєнного стану. Цим кроком стало ухвалення Законопроекту №9518 про внесення змін до Закону України "Про місцеве самоврядування в Україні" щодо вдосконалення правового регулювання інституту старост та його діяльності в умовах воєнного стану, що покликаний забезпечити належне

функціонування інституту старост як невід’ємної складової місцевого самоврядування України в умовах дії правового режиму воєнного стану. [3]

Рис. 3.3 Компоненти подолання проблеми удосконалення законодавства в процесі удосконалення механізму функціонування інституту старост в системі місцевого самоврядування

Примітка. Побудовано автором на основі відомостей кваліфікаційної роботи

Одним із ключових етапів удосконалення механізму функціонування інституту старост в системі місцевого самоврядування України є розвиток громадянського суспільства на місцевому рівні. Важливість розвитку громадянського суспільства в процесі удосконалення функціонування інституту старост відображається, насамперед, в ролі населення старостинських округів в діяльності органів управління.

Розвиток громадянського суспільства має рівнопропорційний вплив на розвиток інституту старост та є взаємозалежним процесом, оскільки комплексний підхід до розвитку функціонування інституту старост матиме прямий вплив і на розвиток як місцевого громадянського суспільства, так і загалом територіальної громади, і, як наслідок, всеохоплюючий розвиток громадянського суспільства на регіональному рівні. [5]

Вартими уваги в рамках удосконалення механізму функціонування інституту старост є процеси представлення інтересів жителів відповідного села, селища у виконавчих органах сільської, селищної або ж міської ради, сприяння жителям відповідного села, селища у підготовці документів, що подаються до

органів місцевого самоврядування, участь у підготовці проекту місцевого бюджету в частині фінансування програм соціально-економічного розвитку, що реалізуються на території певного старостинського округу, сприяння утворенню та розвитку діяльності органів самоорганізації населення, організації та проведенню загальних зборів, громадських слухань та інших форм безпосередньої участі громадян у вирішенні питань місцевого значення у відповідних населених пунктах. Робота над цими напрямками діяльності в межах старостинських округів територіальних громад дозволить посилити розвиток громадянського суспільства на місцевому рівні, що дозволить значною мірою удосконалити функціонування інституту старост та вирішити низку проблем, що пов'язані також із недостатньою кваліфікацією кадрів на місцевому рівні публічного управління. [6]

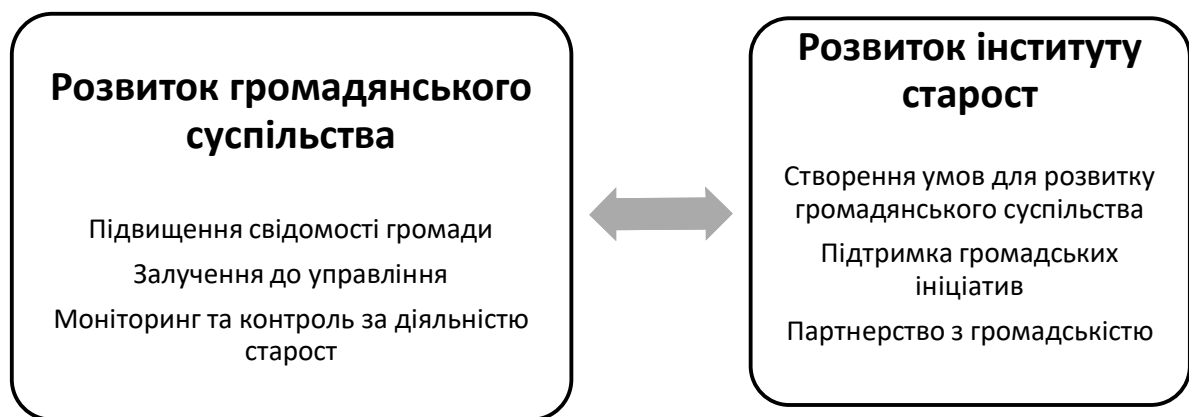

Рис. 3.4 Взаємозалежність розвитку громадянського суспільства та розвитку інституту старост на місцевому рівні

Примітка. Побудовано автором на основі [6]

У підсумку можна сказати, що процес удосконалення механізму функціонування інституту старост в системі місцевого самоврядування України є важким та довготривалим процесом, що складається з багатьох компонентів та послідовних взаємопов'язаних дій на місцевому, регіональному та національному рівнях публічного управління України, практична реалізація яких дозволить удосконалити функціонування інституту старост в системі місцевого самоврядування країни.

ВИСНОВКИ

Інститут старост в системі місцевого самоврядування України відіграє важливу роль у функціонуванні публічного управління на місцевому рівні, оскільки він стосується управлінської діяльності на найнижчому та найбільшому сегменті економіки держави – сільської місцевості.

В ході узагальнення теоретико-правових засад функціонування інституту старост в системі місцевого самоврядування України було проаналізовано сутність та функції механізму функціонування інституту старост, а також узагальнено теоретичні аспекти правового забезпечення функціонування інституту старост в межах територіальної громади на рівні місцевого самоврядування.

Поряд з цим, було проведено системний аналіз запровадження та функціонування інституту старост в Тернопільській міській територіальній громаді. В ході системного аналізу було проведено дослідження організаційного забезпечення функціонування інституту старост в територіальній громаді та проведено аналіз функціонального механізму діяльності старост в досліджуваній територіальній громаді. В результаті роботи було з'ясовано, що організаційне забезпечення інституту старост в Тернопільській міській територіальній громаді складається з відповідних рішень міської ради та нормативно-правових документів, що слугували доповненням до цих рішень, а саме - рішення міської ради «Про добровільне приєднання до Тернопільської міської територіальної громади», «Про добровільне приєднання Городищенської сільської територіальної громади Зборівського району до Тернопільської міської територіальної громади», «Про затвердження Положення про старосту та Порядку проведення громадського обговорення кандидатури старости у Тернопільській міській територіальній громаді» та додаток щодо положення про старосту Тернопільської міської територіальної громади, а також додаток щодо порядку проведення громадського обговорення кандидатури старости у Тернопільській міській територіальній громаді, та рішення міської ради «Про

утворення старостинських округів». Аналіз функціонального механізму діяльності старост в Тернопільській міській територіальній громаді складався з двох частин. Перша частина стосувалась аналізу структури управління територіальної громади та визначення функціонального наповнення старост, як складової загальної системи управлінського процесу територіальної громади. В свою чергу, друга частина полягала в аналізі діяльності старост Тернопільської міської територіальної громади за 2023 рік. В процесі дослідження було з'ясовано, що функціональний механізм старост МТГ, будучи в підпорядкуванні заступника міського голови – керуючого справами, містить в собі повноваження та функції, що стосуються надання низки адміністративних послуг для населення місцевого значення, а також роботу в напрямку соціально-економічного розвитку та мобілізаційної роботи згідно чинного законодавства. Поряд з цим, в ході аналізу було з'ясовано, що в процесі виконання управлінської роботи староста керується переліком певних даних, що стосуються інформації по демографічній ситуації та економічній ситуації в межах старостинського округу територіальної громади.

Завершальним етапом дослідження стало формування основних положень щодо удосконалення механізму функціонування інституту старост в системі місцевого самоврядування України.

На початковому етапі формування основних критеріїв удосконалення механізму функціонування інституту старост в системі місцевого самоврядування було виокремлено та систематизовано основні проблеми, що виникають в процесі роботи місцевого самоврядування на рівні старостинських округів на прикладі Тернопільської міської територіальної громади та ситуації з функціонуванням інституту старост на загальному рівні місцевого самоврядування країни. Під час безпосереднього формування положень щодо удосконалення було сформовано основні положення щодо подолання проблеми нерозвиненості сільських територій, удосконалення законодавчої бази, розвитку громадянського суспільства, як однієї із невід'ємних частин загального розвитку функціонування інституту старост та інше.

Вирішення основних проблем управлінської діяльності в напрямку функціонування інституту старост в системі місцевого самоврядування дасть дозволить реформувати систему публічного управління на місцевому рівні та удосконалити процес місцевого самоврядування в загальному.

Соціально-економічний розвиток України залежить від рівня кваліфікованості працівників публічного управління на всіх рівнях управління, від національного до місцевого. Паралельне вирішення проблеми кадрового забезпечення та підготовки на рівні старостинських округів стане основною становлення ефективною системи місцевого самоврядування, що в результаті створить основу для формування фундаменту сильної та незалежної європейської держави.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Виборчий кодекс України. Офіційний веб портал парламенту України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/396-IX#Text> (дата звернення: 27.05.2024).
2. Інститут старост в умовах війни – законопроект пройшов перше читання. Децентралізація в Україні. URL: <https://decentralization.ua/news/17981> (дата звернення: 27.05.2024).
3. Інститут старост в умовах воєнного стану – законопроект можуть ухвалити одразу в цілому. Децентралізація в Україні. URL: <https://decentralization.ua/news/17952> (дата звернення: 27.05.2024).
4. Карнаух В. В. Проблеми функціонування інституту старост в системі державного управління України в умовах воєнного стану. Актуальні проблеми менеджменту та публічного управління в умовах сучасних викликів: матеріали доповідей V Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю (Тернопіль, 16 травня 2024 року)
5. Монастирський Г. Л., Савчук Д. М. Модернізаційний підхід до управління економічним розвитком громад. Проблеми інноваційно-інвестиційного розвитку. 2018. № 15. С. 38–46.
6. Петрушевська В.К. Роль інституту старости у формуванні громадянського суспільства. URL: http://pjuv.nuoua.od.ua/v1_2023/3.pdf (дата звернення: 27.05.2024).
7. Положення про старосту Тернопільської міської територіальної громади. URL: https://ternopilcity.gov.ua/app6/8_11_26-1-17_12_2021.pdf (дата звернення: 27.05.2024).
8. Порядок проведення громадського обговорення кандидатури старости у Тернопільській міській територіальній громаді. URL: https://ternopilcity.gov.ua/app6/8_11_26-2-17_12_2021.pdf (дата звернення: 27.05.2024).

9. Правові засади місцевого самоврядування. URL: https://wiki.legalaid.gov.ua/index.php/Правові_засади_місцевого_самоврядування#Нормативна_база (дата звернення: 27.05.2024).
10. Президент України Володимир Зеленський. Офіційне інтернет-представництво. URL: <https://www.president.gov.ua/news/prezident-pidpisav-ukaz-pro-zaprovadzhennya-voennogo-stanu-73109> (дата звернення: 27.05.2024).
11. Про добровільне об'єднання територіальних громад : Закон України від 05.02.2015 р. № 157-VIII : станом на 14 трав. 2020 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/157-19#Text> (дата звернення: 27.05.2024).
12. Про добровільне приєднання Городищенської сільської територіальної громади Зборівського району до Тернопільської міської територіальної громади. ternopilcity.gov.ua. URL: <https://ternopilcity.gov.ua/sesiya/rishennya-sesii/36717.html> (дата звернення: 27.05.2024).
13. Про добровільне приєднання до Тернопільської міської територіальної громади. ternopilcity.gov.ua. URL: <https://ternopilcity.gov.ua/sesiya/rishennya-sesii/24447.html> (дата звернення: 27.05.2024).
14. Про запобігання корупції : Закон України від 14.10.2014 р. № 1700-VII : станом на 4 трав. 2024 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18#Text> (дата звернення: 27.05.2024).
15. Про затвердження Положення про старосту та Порядку проведення громадського обговорення кандидатури старости у Тернопільській міській територіальній громаді. ternopilcity.gov.ua. URL: <https://ternopilcity.gov.ua/sesiya/rishennya-sesii/56091.html> (дата звернення: 27.05.2024).
16. Про місцеве самоврядування в Україні : Закон України від 21.05.1997 р. № 280/97-ВР : станом на 18 трав. 2024 р. URL:

- <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280/97-вр#Text> (дата звернення: 27.05.2024).
17. Про органи самоорганізації населення : Закон України від 11.07.2001 р. № 2625-III : станом на 1 січ. 2020 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2625-14#Text> (дата звернення: 27.05.2024).
18. Про службу в органах місцевого самоврядування : Закон України від 07.06.2001 р. № 2493-III : станом на 1 серп. 2021 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2493-14#Text> (дата звернення: 27.05.2024).
19. Про уповноваження старост на здійснення додаткових повноважень. Децентралізація в Україні. URL: <https://www.decentralization.ua/news/18047> (дата звернення: 27.05.2024).
20. Про утворення старостинських округів. ternopilcity.gov.ua. URL: <https://ternopilcity.gov.ua/sesiya/rishennya-sesii/56090.html> (дата звернення: 27.05.2024).
21. Старости. Децентралізація в Україні. URL: <https://decentralization.ua/starosta> (дата звернення: 27.05.2024).
22. Стратегічний план розвитку Тернопільської міської територіальної громади до 2029 року. ternopilcity.gov.ua. URL: <https://ternopilcity.gov.ua/strategichni-ta-programni-dokumenty/plan-strategichnogo-rozvitku-mista-ternopolya-do-2025-roku/18938.html> (дата звернення: 27.05.2024).
23. Тернопільська міська рада. ternopilcity.gov.ua. URL: <https://ternopilcity.gov.ua/> (дата звернення: 27.05.2024).
24. Тернопільська міська рада. URL: <https://ternopilcity.gov.ua/app9/zvit-starosti-kurivetskogo-okrugu-za-2023-rik.pdf> (дата звернення: 27.05.2024).
25. Тернопільська міська рада. URL: <https://ternopilcity.gov.ua/app9/zvit-starosti-kobzarivskogo-okrugu-za-2023-rik.pdf> (дата звернення: 27.05.2024).

ДОДАТКИ